

TECH
YOUR
FUTURE

Van klankbord naar co-creatie in zorg en welzijn

Betekenisvolle en gelijkwaardige samenwerking tussen onderzoekers, mkb's en mensen in kwetsbare situaties.

techyourfuture.nl

Inhoud

Van klankbord naar co-creatie	4
Praktische handvatten voor co-creatie bij de inrichting van projecten	8
Competenties en taken voor co-creatie in 4 domeinen	9
1. Context	9
2. Partnerschapsproces	10
3. Interventie & onderzoek	11
4. Tussentijdse en lange termijn uitkomsten	12
<hr/>	
Conclusies	13
<hr/>	
Referentielijst	14
<hr/>	

Colofon

Januari, 2025

Auteurs Dr. Ellen Oosterkamp
 Dr. Yvonne Kerkhof
 Dr. Karin Dijkstra
 Dr. Margriet Braun

Deze publicatie is ontwikkeld vanuit het lectoraat Smart Health en het lectoraat Social Work van Saxion Hogeschool.

Vormgeving Factor 12

Deze publicatie is een uitgave van TechYourFuture: hét toonaangevende expertisecentrum voor leren en werken in Bèta & Technologie.

Van klankbord naar co-creatie

Het zal niet de eerste keer zijn dat bij het ontwikkelen van (nieuwe) interventies vóór de doelgroep wordt gedacht, in plaats van mét. Dat gebeurt in allerlei domeinen, en zo ook in de zorg en welzijn. Dat kan en moet anders. Bijvoorbeeld door effectief samen te werken met de betreffende patiënten, cliënten, inwoners, ervaringsdeskundigen en de betrokken zorgprofessionals in deze ontwikkeling. En hen niet slechts 'als klankbord' in te zetten, maar door samen te creëren; ook wel co-creatie genoemd.

Co-creatie is een actief, creatief en open proces waarbij alle betrokkenen inbreng hebben en invloed hebben op het eindresultaat. Het is een mindset waarbij je met betrokkenen tot een passende oplossing komt voor een gezamenlijk gedefinieerd probleem.³

Ook binnen onderzoeks- en innovatieprogramma HealthTech in Society (SPRONG) is het van belang om co-creatie met de doelgroep te realiseren, om technologie toegankelijk en geschikt te maken voor inwoners met een lagere Sociaaleconomische Positie (SEP), die soms ook patiënt, cliënt of ervaringsdeskundige zijn. Om dit te realiseren is het belangrijk hen in alle fasen van een onderzoek- en innovatietraject actief te betrekken door middel van co-creatie.

Co-creatie kent verschillende niveaus. Het meest wenselijke doel is een hoog niveau van co-creatie te bereiken, omdat meer invloed van gebruikers vaak leidt tot effectievere

innovaties die beter aansluiten bij hun wensen¹. Het betrekken van mensen met een lagere SEP is echter vaak lastig. Daarom beschrijven we enkele praktijkvoorbeelden van verschillende typen projecten waarin co-creatie in praktijkgericht onderzoek is toegepast. Deze projecten zijn uitgevoerd binnen de lectoraten Social Work en Smart Health van Saxion Hogeschool. We laten zien hoe deze projecten zijn aangepakt, welke vaardigheden nodig zijn, en tot welke resultaten dat heeft geleid. Hierbij baseren we ons op het Community-Based Participatory Research (CBPR) model^{2,5,6,7}, waarbij vier domeinen worden besproken om partnerschap in onderzoek te bevorderen (zie figuur 1, pagina 6):

Vier besproken domeinen:

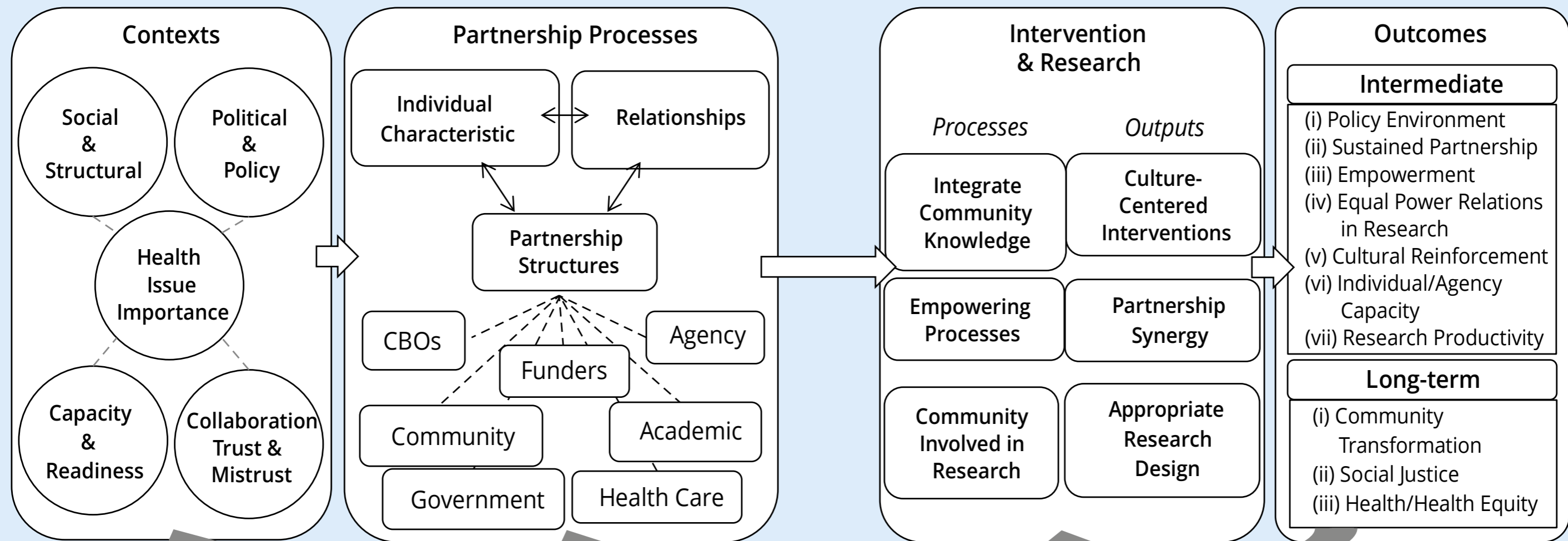
1. Contextuele factoren
2. Het partnerschapsproces
3. Interventie en onderzoek
4. Tussentijdse en lange termijn uitkomsten

Op basis van dit model zijn praktijkvoorbeelden geanalyseerd, twee per domein, waarbij we ingaan op de competenties en taken die nodig zijn om mensen in kwetsbare posities optimaal te betrekken. Dit is aangevuld met kennis vanuit de literatuur^{2,4,5,6,7} en uiteengezet in het volgende onderdeel (praktische handvatten voor co-creatie bij de inrichting van projecten). We sluiten af met een conclusie per domein.

Deze publicatie vormt de basis voor een vervolgproject, waarin een toolkit wordt ontwikkeld die ingezet kan worden om in co-creatie samen te werken met deze doelgroep en onderzoek- en innovatietrajecten beter vorm te kunnen geven.

Samen optrekken om een relatie op te bouwen.

Visual from amoshealth.org 2017

Contexts	Partnership Processes		Intervention & Research	Outcomes
<ul style="list-style-type: none"> (i) Social-Structural: Social-Economic Status, Place, History, Environment, Community Safety, Institutional Racism, Culture (ii) Role of Education and Research Institutions (iii) Political & Policy: National/Local Governance/Stewardship Approvals of Research; Policy & Funding Trends (iv) Health Issue: Perceived Severity (v) Collaboration: Historic Trust/ Mistrust between Partners (vi) Capacity: Community History of Organizing/Academic Capacity/ Partnership Capacity 	<p>Partnership Structures:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) Diversity: Who is involved (ii) Complexity (iii) Formal Agreements (iv) Control of Resources (v) % Dollars to Community (vi) CBPR Principles (vii) Partnership Values (viii) Bridging Social Capital (ix) Time in Partnership <p>Individual Characteristics:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) Motivation to Participate (ii) Cultural Identities/Humility (iii) Personal Beliefs/Values (iv) Spirituality (v) Reputation of P.I. 	<p>Relationships:</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) Safety/Respect/Trust (ii) Influence/Voice (iii) Flexibility (iv) Dialogue and Listening/ Mutual Learning (v) Conflict Management (vi) Leadership (vii) Self & Collective Reflection/ Reflexivity (viii) Resource Management (ix) Participatory Decision- Making (x) Task Roles Recognized <p>Commitment to Collective Empowerment</p>	<ul style="list-style-type: none"> (i) Processes that honor community and cultural knowledge and voice, fit local settings, and use both academic & community language lead to Culture-Centered Interventions (ii) Empowering Co-Learning Processes lead to Partnership Synergy (iii) Community Members Involved in Research Activities leads to Research/Evaluation Design Reflecting Community Priorities (iv) Bidirectional Translation, Implementation & Dissemination 	<p>Intermediate System & Capacity</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) Policy Environment: University & Community Changes (ii) Sustainable Partnerships and Projects (iii) Empowerment – Multi-Level (iv) Shared Power Relations in Research/ Knowledge Democracy (v) Cultural Reinforcement/Revitalization (vi) Growth in Individual Partner & Agency Capabilities (vii) Research Productivity: Research Outcomes, Papers, Grant Applications & Awards <p>Long-Term Outcomes: Social Justice</p> <ul style="list-style-type: none"> (i) Community/Social Transformation: Policies & Conditions (ii) Improved Health/Health Equity

Figuur 1: Het CBPR conceptueel model.⁵

Praktische handvatten voor co-creatie bij de inrichting van projecten

Voor deze analyse van partnerschappen voor gelijkwaardige samenwerking in praktijkgericht onderzoek, is gebruik gemaakt van verschillende praktijkcasussen in zorg en welzijn. Daarbij was de belangrijkste vraag:

Hoe is vormgegeven aan de vier belangrijkste domeinen van het CBPR-model om invulling te geven aan co-creatie met de doelgroep (en hen niet slechts in te zetten als respondent of klankbord)?

Zoals aangegeven, bestaat het CBPR-model uit vier domeinen^{2,5,6,7} 1) contextuele factoren, 2) partnerschapsproces, 3) interventie & onderzoek, en 4) tussentijdse en lange termijn uitkomsten. Elk domein heeft verschillende competenties/taken die zijn afgeleid van doelen van goed partnerschap, zoals: verkennen en verbinden, vertrouwen en elkaar leren kennen, plannen en focus, anticiperen en observeren, en evalueren en reflecteren⁴. Ook worden methoden beschreven die per domein ondersteunend zijn.

Benieuwd hoe in de praktijk vormgegeven wordt aan co-creatie?

Bekijk de verschillende voorbeelden:

1. Een vergeten generatie door Turkse arbeidsmigratie
2. Nu begrijp ik je en doe ik mee!
3. Gezonde kinderen in krappe tijden

Samen activiteiten ondernemen om een relatie op te bouwen.

Competenties en taken voor co-creatie in 4 domeinen

1. Context

Het in kaart brengen van contextuele factoren (achtergrond) is een belangrijke randvoorwaarde voor co-creatie.

Factoren context	Competenties/taken	Doelen
De sociale, politieke en economische achtergrond van een gemeenschap en factoren, zoals leefomstandigheden en beleid die de inwoners beïnvloeden	<ul style="list-style-type: none"> • Doe deskresearch en faciliteer gesprekken, workshops, interviews met inwoners om een beter beeld te krijgen van: <ul style="list-style-type: none"> • Demografische, sociale, politieke, historische en economische context van de gemeenschap. • Factoren die het leven en de ervaringen van inwoners beïnvloeden, zoals leefomstandigheden, nationaal en lokaal beleid, culturele aspecten en belangrijke gezondheids- en welzijnsdeterminanten. • Sta open om eigen patronen, vooroordelen en leerpunten te herkennen en hier bewust van te zijn. • Probeer je in te leven in, en te leren van de unieke kennis en ervaringen, emoties en perspectieven van inwoners en leer hiervan in alle contacten/gesprekken. • Sta open voor verschillende culturele achtergronden en historische, economische en politieke contexten, zoals: werkgelegenheid, armoede, sociale voorzieningen die van invloed kunnen zijn op inwoners. 	Verkennen en verbinden

Methoden: DESTEP, sociaalecologisch model, wijkanalyse.

2. Partnerschapsproces

Een goed werkend partnerschap is gebaseerd op gelijkwaardigheid en wederkerigheid en leidt tot betere resultaten, zoals sociale verandering en het verminderen van gezondheidsverschillen (health equity).

Elementen partnerschapsproces	Competenties/taken	Doelen
Algemeen	<ul style="list-style-type: none"> • Besteed bewust aandacht aan hoe het partnerschap en de samenwerking worden gevormd, zoals door een netwerk-, samenwerkings- en stakeholderanalyse uit te voeren en te werken volgens de involvement matrix. • Organiseer bijeenkomsten waarin rollen, verantwoordelijkheden en wederzijdse verwachtingen en (lange en korte termijn) doelen bespreekt. Zorg dat iedereen gelijkwaardig kan bijdragen. • Stem de (mondelinge, schriftelijke en digitale) communicatie af op inwoners om een goede samenwerkingsrelatie op te bouwen: <ul style="list-style-type: none"> • Zorg voor een laagdrempelige, uitnodigende sfeer in alle contactmomenten. • Maak op een natuurlijke manier contact door te luisteren, te observeren en in te spelen op de wensen van de ander. • Pas je aan op wie de ander is, bijvoorbeeld door bij hun taal, achtergrond, gewoonten en manier van doen aan te sluiten. • Wees respectvol en open, empathisch, toon oprechte interesse, heb respect voor, wees geïnteresseerd in verschillende ideeën en meningen. • Gebruik begrijpelijke taal die past bij de doelgroep. Maak de informatie overzichtelijk en visueel aantrekkelijk. Zorg dat mensen weten wat er van hen verwacht wordt. Nodig hen uit om vragen te stellen. Moedig interactie aan. Geef aan wanneer actie vereist is en hoe deze ondernomen kan worden. • Deel regelmatig updates om inwoners betrokken te houden. • Beschouw het opbouwen van een vertrouwensrelatie als een on-going en dynamische proces. • Leer eigen patronen, vooroordelen en stigma's kennen en reflecteer op je eigen rol binnen de gemeenschap. 	Vertrouwen en kennen
Individueel	<ul style="list-style-type: none"> • Begrijp de motivatie voor betrokkenheid, waarden, overtuigingen en cultuur van inwoners. 	Vertrouwen en kennen
Kenmerken relatie	<ul style="list-style-type: none"> • Houd overzicht van gezamenlijke doelen, communicatie, besluitvorming en taken binnen het partnerschap met inwoners. 	Vertrouwen en kennen
Structuur van het partnerschap	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg voor een goede afstemming over de mate van samenwerking en co-creatie in het project. 	Vertrouwen en kennen
Methoden: netwerk-, samenwerkings- en stakeholdersanalyse, involvement matrix, participatieladder, reflectiemodellen.		

3. Interventie & onderzoek

Wanneer partnerschappen gebaseerd zijn op een gelijkwaardige relatie, ontstaat een sterke basis om samen de interventie en het onderzoek vorm te geven. Dit zorgt voor een versterking van empowerment van inwoners.

Elementen interventie & onderzoek	Competenties/taken	Doelen
Integratie kennis community (omdat dit leidt tot community-based interventies)	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg ervoor dat inwoners voortdurend (eerder opgedane) ervaringen kunnen inbrengen door veilige en familiale sfeer te creëren (o.a. de taal spreken van de gemeenschap). • Sluit aan bij lopende initiatieven en kennis die in de gemeenschap aanwezig is. • Reflecteer regelmatig op eigen vooroordelen en stigmatisering. 	Plannen en focus
Empowerment van inwoners en andere betrokkenen (professionals) (omdat dit leidt tot gelijkwaardige relaties)	<ul style="list-style-type: none"> • Creëer een open en inclusieve ruimte waarin inwoners zich vrij voelen om hun standpunten naar voren te brengen zonder angst voor dominantie van onderzoekers en andere inwoners. • Verdeel taken en verantwoordelijkheden tussen onderzoekers en inwoners op basis van hun expertise en capaciteiten, en streef naar een evenwichtige bijdrage aan alle aspecten van het onderzoek. • Organiseer focusgroepen en gemeenschapsbijeenkomsten waarin verschillende inwoners, inclusief minder gehoorde groepen, worden vertegenwoordigd om de diversiteit aan perspectieven te waarborgen. • Zorg ervoor dat besluitvorming over (onderzoeks)prioriteiten een gezamenlijk proces is tussen inwoners en onderzoekers, waarbij beide partijen evenveel zeggenschap hebben. 	Plannen en focus
Betrokkenen denken mee in onderzoeksprocessen (omdat dit leidt tot onderzoek dat is afgestemd op ervarings-deskundigheid (burgerwetenschap))	<ul style="list-style-type: none"> • Het vermogen om inwoners niet alleen als informanten te zien, maar als gelijkwaardige partners in alle aspecten in het onderzoeks- en ontwikkelingsproces van de interventie. • Bied training en begeleiding aan inwoners in het uitvoeren van/ meedenken in onderzoeksmethoden en -(ontwerp)processen, en erken de waarde van hun lokale kennis en ervaring. • Zorg dat de onderzoekstaal door iedereen te begrijpen is, vermijd vakjargon. • Tast af wanneer inwoners rijp zijn voor informed consent procedure, zorg ervoor dat dit organisch verloopt. • Werk met creatieve en participatieve werkvormen/ onderzoeksmethoden in data-collectie en analyse zodat iedereen een stem krijgt. • Creëer on-going consent, regelmatig aftasten of inwoners nog oké zijn met werkvormen/ onderzoeksmethoden. • Creëer een open en inclusieve ruimte door voortdurend te luisteren naar en te reflecteren op ideeën van inwoners in relatie tot onderzoeksprocessen. • Complimenteer regelmatig de bijdrage van inwoners. 	Plannen en focus
Methoden: methoden van participatief actieonderzoek en ontwerponderzoek.		

4. Tussentijdse en lange termijn uitkomsten

Wanneer de interventie en het onderzoek gebaseerd zijn op een gelijkwaardige samenwerking heeft dit invloed op: 1) Tussentijdse resultaten, zoals veranderingen in politiek of lokaal beleid, een sterk en duurzaam partnerschap, meer zeggenschap voor betrokkenen (empowerment), en een verkleining van machtsverschillen; en 2) Lange termijn uitkomsten, zoals het verkleinen van gezondheidsverschillen en het bevorderen van sociale transformaties in de gemeenschap.

Afstemmen tussentijdse uitkomsten	Competenties/taken	Doelen
	<ul style="list-style-type: none"> Stel samen de tussentijdse (korte termijn) onderzoeksdoelen (uitkomsten) vast, monitor en evalueer deze en zorg voor tussentijdse acties om 'on track' te blijven of stel tussentijds naar behoefte van de inwoners de doelen bij. Neem een onderzoekende houding aan door verschillende perspectieven te verkennen en perspectieven van mensen samen te brengen, en te willen leren van inwoners. Werk samen met inwoners om onderzoeksinstrumenten en -protocollen te gebruiken en/ of te ontwikkelen die contextueel relevant zijn en rekening houden met wensen en prioriteiten van de gemeenschap. Zorg voor continue communicatie en feedbackmechanismen over partnerschap tussen onderzoekers en inwoners, en bied regelmatige training en mentorship aan voor inwoners om hun vaardigheden en capaciteiten te versterken. Betrek gemeenschappen bij het interpreteren van bevindingen zonder de controle volvledig over te nemen. Het in co-creatie met inwoners ontwikkelen van aanbevelingen en interventies door naar hen te luisteren en hierop in te spelen, en het delen van de bevindingen met relevante belanghebbenden, waaronder de inwoners zelf. 	Anticiperen en observeren
Afstemmen lange termijn uitkomsten	Competenties/taken	Doelen
	<ul style="list-style-type: none"> Stel samen de lange termijn onderzoeksdoelen (uitkomsten) vast, monitor en evalueer deze en zorg voor tussentijdse acties om 'on track' te blijven of stel tussentijds naar behoefte van de inwoners de lange termijn doelen bij. Presenteer bevindingen/ resultaten op een toegankelijke manier en betrek de inwoners daarbij. Het evalueren en reflecteren op de samenwerking met inwoners en onderzoekers. Zorg ervoor dat inwoners een goed gevoel aan hun bijdrage overhouden door de wederkerigheid te benadrukken (wat hebben we van jullie geleerd). Creëer duurzaamheid in het partnerschap door samen met inwoners te identificeren waar mogelijkheden liggen voor verdere ontwikkeling en implementatie van blijvende impact. 	Evalueren en reflecteren

Methoden: evaluatiemethodieken zoals waarderend evalueren (wat gaat goed, wat zijn de voordelen, wat kan beter, wat zijn de zorgen?).

Conclusies

In de praktijkvoorbeelden is beschreven hoe co-creatie in praktijkgericht onderzoek is toegepast aan de hand van de vier domeinen van het CBPR-model. In het voorgaande zijn per domein de competenties en taken voor optimaal partnerschap uiteengezet op basis van de literatuur^{2,4,5,6,7} en de opgedane kennis en ervaringen uit de praktijkvoorbeelden. Daarin vallen een aantal zaken op.

- In het domein **context** zijn competenties en taken beschreven die betrekking hebben op hoe het onderzoeksveld in kaart kan worden gebracht zodat dit een mooie basis is voor het vervolg van het project. Hierin zijn vaardigheden als 'het vermogen om je in te leven' en 'openstaan voor verschillende perspectieven en culturele achtergronden' van belang. Ook 'nieuwsgierig zijn naar' en 'willen leren van factoren die van invloed zijn op de context' zijn belangrijk.
- In het domein **partnerschapsproces** zijn competenties en taken beschreven voor het opbouwen van een relatie met inwoners gebaseerd op gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Vaardigheden zoals 'organisch contact maken', 'respect tonen' en 'willen leren van inwoners' zijn daarbij helpend. Alsook vaardigheden die goed zijn afgestemd op de communicatie van inwoners zoals 'rekening houden met taal' door eenvoudige, overzichtelijke en visueel aantrekkelijke informatie te gebruiken.
- Binnen het domein **interventie en onderzoek** zijn competenties en taken beschreven hoe inwoners te betrekken bij zowel het ontwerpen van onderzoek als bij het ontwerpen van de interventie. Inwoners hierin begeleiden en/of te trainen is daarin wenselijk.
- Binnen het domein **tussentijdse en lange termijn** uitkomsten hebben de competenties en taken betrekking op hoe uitkomsten samen met inwoners worden vastgesteld en hoe deze te monitoren en te evalueren. Hierbij is het belangrijk om inwoners te betrekken bij het interpreteren van bevindingen en de presentatie ervan.

Tot slot is het binnen alle domeinen belangrijk om de samenwerking regelmatig te *evalueren en hierop te reflecteren*. Zodat (tijdig) nagegaan kan worden of de doelgroep op een juiste manier betrokken wordt en er gestreefd wordt naar een hoge mate van co-creëren (niet alleen in de rol van respondent of klankbord). Door écht samen te werken met de doelgroep, met ruimte voor reflectie en samenwerking, kunnen we duurzame veranderingen mogelijk maken die er écht toe doen in de maatschappij.

1. Abma, T., & Broerse, J. E. W. (2007). Zeggenschap in wetenschap: patiëntenparticipatie in onderzoek. Lemma
2. Belone, L., Lucero, J. E., Duran, B., Tafoya, G., Baker, E. A., Chan, D., Chang, C., Greene-Moton, E., Kelley, M.A. & Wallerstein, N. (2016). Community-based participatory research conceptual model: Community partner consultation and face validity. *Qualitative health research*, 26(1), 117-135.
3. Co-creatie Impact Kompas (2021). Samen aan de slag voor meer impact. Brightlands Innovatie Programma: LIME/ Limburg Meet. Akomstig van: <https://www.limeconnect.nl/wp-content/uploads/2021/03/Co-creatie-Impact-Kompas.pdf>. Geraadpleegd op 23-10-2024.
4. Feo, R., Rasmussen, P., Wiechula, R., Conroy, T., & Kitson, A. (2017). Developing effective and caring nurse-patient relationships. *Nursing Standard* (2014+), 31(28), 54.
5. Oetzel, J. G., Wallerstein, N., Duran, B., Sanchez-Youngman, S., Nguyen, T., Woo, K., Wang, J., Schulz, A., Keawe'aimoku Kaholokula, J., Israel, B. & Alegria, M. (2018). Impact of participatory health research: a test of the community-based Participatory Research Conceptual Model. *BioMed research international*, 2018(1), 1-12, 7281405.
6. Tremblay, M. C., Martin, D. H., Macaulay, A. C., & Pluye, P. (2017). Can we build on social movement theories to develop and improve community-based participatory research? A framework synthesis review. *American journal of community psychology*, 59(3-4), 333-362.
7. Ward, M., Schulz, A. J., Israel, B. A., Rice, K., Martenies, S. E., & Markarian, E. (2018). A conceptual framework for evaluating health equity promotion within community-based participatory research partnerships. *Evaluation and program planning*, 70, 25-34.

Samen bewegen om een relatie op te bouwen.

TECH YOUR FUTURE

Centre of Expertise
voor het aantrekken,
ontwikkelen en
behouden van
technologisch talent

TechYourFuture is een Centre of Expertise dat zich richt op het aantrekken, ontwikkelen en behouden van technologisch talent. In samenwerking met onderwijs, werkveld en overheden voeren we praktijkgericht onderzoek uit ten behoeve van toekomstbestendig technisch onderwijs en de arbeidsmarkt in Oost-Nederland.

techyourfuture.nl